

VILNIAUS RAJONO
CENTRINĖS BIBLIOTEKOS
NEMĖŽIO KAIMO FILIALAS

N E M Ė Ž I O T O T O R I A I

NEMĖŽIS

1994m.

TEKSTO AUTORIS

ELENA GAIDAMAVIČIENĖ

KONSULTANTĖS

IRENA BARANOVSKAJA

AIŠA ILJESEVIČ

SPAUSBINO

VANDA ARTIMAVIČIENĖ

TURINYS

I. Įžanga	4-5 pus.
2. Lietuvos totorių apgyvendinimo istorija	5-8 pus.
3. Nemėžio totorių gyventojų sudėtis	8-IIpus.
4. Nemėžio totorių pirminės kultūros draugijos veikla	II-I5pus.
5. Seniausių gyventojų prisiminimai	I6-I7pus.
6. Totorių religinio gyvenimo organizavimo tvarka	I7-I9pus.
7. Nemėžio totorių religinis gyvenimas	I9-24pus.
8. Materialinė kultūra. Tradiciniai verslai. Apeigų papročiai (Tradicioniai valgiai, vestuvės, laidojimo ceremonija, kapai)	24-32pus.
9. Svečiai iš užsienio	32-35pus.
10. Iliustracijų sąrašas	36 pus.
II. Priedų sąrašas	37 pus.

IŽANGA

Aštuntame kilometre į pietryčius nuo Vilniaus, prie kelio į Medininkus, Baltarusijos respubliką (Ašmeną ir Minską), toliau į Rusiją (sostinę Maskvą), gražioje vietoje išsidrėkusi sena Nemėžio gyvenvietė. Nemėžyje gyvena įvairių tautybių gyventojai: lietuviai, lenkai, baltarusai, yra čigonų, gruzinų, bet nemažą dalį sudaro totoriai:

Nemėžio totoriai, kaip ir visumoje Lietuvos totoriai - tai galin-gojo gentinio tiurkų medžio šakelė, seniai pamiršo gimtąją kalbą, ta-čiau išsaugojo etninį savitumą. 1993 metais rudeny, Lietuvos totoriai šventė jubiliejų 600 metų. Prieš Šešis šimtus metų Vytautas atsivežė į Lietuvą totorių, įkurdino prie Vokės. Per tuos ilgus amžius jie neiš-nyko - dabar yra penki tūkstančiai šimtas. Išlaikė tikėjimą, senąsias me-četes Kaune, Keturiasdešimt totorių kaime, Nemėžyje ir Kaižiuose.

Nemėžyje gyvena apie 120 totorių, tai labai draugiški, malonūs žmonės nuo senovės dalijasi su vietiniais gyventojais savo patir-timi, džiaugsmais ir vargais. Man, Nemėžio bibliotekos bibliotekininkai Elenai Gaidamavičienei, dirbant bibliotekoje 32 metus, bendraujant su totoriais, iš jų daugumas bibliotekos skaitytojų, kilo mintis su-rinkti medžiagą apie Nemėžio totorius ir parašyti šį darbą. Aš kal-bėjausi su Nemėžio kaimo gyventojais, totoriais Elena Aleksandravi-čiene, Zofija Čensnovič, Felicija Aleksandrevič, Eva Jakubovskaja, Aiša Iljesevič, Zina Mucharskaja, Elėbieta Novikova ir kt. Šituo klausimu de-mėjosi ir rinko medžiagą Nemėžio vidurinės mokyklos mokytoja Galina Jarmelkevič. Šį darbą ruošiant daug padėjo Aiša Iljesevič Nemėžio toto-rių kultūros draugijos pirmininkė.

Bibliotekininkė sudarydama šį darbą naudojos literatūra:

1. Stanislovas Kričinskis. Lietuvos totoriai.

v, 1993 - Mokslo ir enciklopedijų leidykla. Iš lenkų kalbos vertė Tamara Bairauskaitė.

2. Jan Tyszkiewicz. Tatarzy na Litwie i w Polsce (studia z dziejow

XIII-XVIIIw.) Państwowe wydawnictwo Naukowe Warszawa, 1989.

3. Paikraštis-žurnalas "Ideal" Nr. 3 Kazanė 1990m. pus. "Mūsų šaknys amžių gilumoje" (rusų kalba)

Nemėžio totorių gyvenimo istorija

Prieš šešis šimtus metų įkurdinti Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemėse, totoriai išsaugojo savo etninius ir religinius bruožus. Lietuvos totorių istorijos aprašyme bibliotekininkė višumoje naudojosi Stanislovo Kričinskio knyga "Lietuvos totoriai". Knyga parašyta remiantis skelbtais archyviniais, rankraštiniais skelbimais, o skyriuose etnografijos klausimu autoriaus subinkta informacija iš Lietuvos totorių. 1926-37m. tiesiogiai susipažino su šiomis totorių gyvenvietėmis: Vokės, Keturiasdešimt totorių, Nemėšio, Vilniaus Lukiškių bajorkainiais, Moledėčnos ir Lydesvietovėse.

Lietuvos totoriai tai galingoje gentainio tiurkų medžio šakelė, seniai pamiršę gimtąją kalbą, tačiau išsaugojo etninį savitumą. Jų kalba lenkiška bei baltarusiška, lietuvių. Su slavais jie nesusiliejo, nes išpažino musulmonų tikėjimą.

Totoriai nuo XIVa. pabaigos gyveno Lietuvos Didžiojoje kunigaikštystėje, kuri unijomis buvo susijungusi su Lenkija. Jie buvo vadinami "Lietuvos totoriai". Tai senas pavadinimas, kurį įtvirtinome daugiaamžė istorinė tradicija. Ir dabar Kryme bei turkijoje Lietuvos totoriai žinomi lipkų arba lupkų vardu (terminas Lipka arba Lupka, Lupkatalai turkiškas Lietuvos vardo iškreipimas.)

Pirmosios žinios apie totorių apgyvendinimą Lietuvos Didžiojoje kunigaikštystėje pasirodė XIVa. pradžioje. Užkariavę rusų kunigaikštystes, totoriai tiesiogiai susidūrė su Lietuvos valstybe.

Gediminas (1315-1341), vėliau Kęstutis ir Algirdas, kovodami su kryžiuočių ordinu, Lenkija ir Maskva, ne kartą buvo sudarę sąjungą su totorių kipčakais.

Galimas daiktas, kad kai kurie totorių būriai, nuolat palaikysami Lietuvos didžiuosius kunigaikščius ir tarnaudami samdomaisiais kariais, apsigyvenę jų miestuose prie pilių, ne kartą Algirdą palaikė chano Džianibeko (mirė 1356 m.) kariuomenė. Sąjungos su totoriais paliktos ir kovose prieš Maskvą ir kryžiuočius. Dėl to Lietuvoje apsigyveno vis nauji atvykėliai iš Kipčiako. Totorių emigracijos priežastis, be kitų, buvo 1380 m. mūšis prie Dono Kulikovo lauke, kuriame Maskvos kunigaikštis Dmitrijus Ivanovičius mylėjo Aukso Ordos valdovą, Krymo emyrą Mamajų. Tuomet Jogaila priglaudė Mamajaus sūnų Mansurą Kijatą ir du jo sūnus, iš kurių vienas iš jų gavo plačias valdas uždnieprėje, priėmė krikštą ir davė pradžia Jogailos laikais Lietuvoje pagarsėjusiai kunigaikščių Glinskių giminei.

Tačiau tikrasis totorių gyvenviečių Lietuvoje steigėjas buvo didysis kunigaikštis Vytautas, kuris pateko į istoriją ne tik kaip žymus valstybės veikėjas, bet kaip puikus organizatorius ir kūrėjas.

XIV ir XVI a. sandūroje Aukso orda pergyveno labai stiprius sukrėtimus dėl dinastijų, giminių ir genčių karų. Tie maištai ją labai susilpnino ir padarė tinkamu objektu Vytauto politikai, kuria buvo siekiama stiprinti Lietuvos įtaką kipčiakams, aktyviai kišantis į jų vidaus reikalus, remiant vienus ar kitus chanus, įkurdinant savo auklėtinius chanų serajuose. Vytauto laikais Aukso ordos politiniai emigrantai masiškai plūdo į Lietuvos valstybę ir, apdovantą žemėmis bei tikėdami ramybės, pasilikdavo visam laikui. Totorių gyvenviečių atsiradimas Lietuvoje - tai Vytauto vidaus ir užsienio politikos rezultatai.

Iš Blugošo aprašymo aišku, kad Vytauto apgyvendinti totoriai buvo belaisviai. Tuo tarpu kiti faktai rodo, kad tas kėlimasis - bent jau iš dalies buvo savanoriškas. Patys Lietuvos totoriai vėliau atkakliai teigė, kad jų protėviai į Lietuvą atvyko savo noru, palikę

tėvynę dėl tarpusavio karų, taip pat Vytauto pakviesti kovoti prieš kryžiuočius, ir liko gyventi jiems Vytauto skirtose žemėse, kur ir dabar gyvena.

Paskutinią Vytauto gyvenimo ir valdymo dešimtmetį totorių iniciatyva į Lietuvą buvo noriška. Tada išėiviai buvo daugiausia Kryme totoriai. Į Lietuvą totoriai traukė ištisai. Dviračiais, vežimais gabenosi žmonas ir vaikus, varė arklių kaimenes, gyvulių ir kupranugarių bandas. Į Lietuvą atvykusius bėglius Vytautas apdovanojo žemėmis, leido statyti mečetes, vertino juos kaip Lietuvos ir Rusijos bajorus. Vytautas labai rūpinosi totoriais, mokėjo juos pritraukti į savo pusę, nors prireikus galėjo būti jiems negailestingas.

Visa XV a. totorių gyvenimo Lietuvoje istorija - tai laikotarpis, kai kolonijos ištvirtino ir nuolat plėtėsi vis daugėjant atvykusių iš kipčiakų stepių ir Krymo.

Labiausiai totoriams sekėsi valdant Žygimantui Augustui (1548-1572) kuris buvo jiems labai palankus, saugojo juos nuo priespaudos ir suteikė privilegijų. Totoriai naudojos Lietuvos bajorų, arba vadinamųjų pavietų bajorų teisėmis.

XVI a. pirmoje pusėje Lietuvoje gyveno maždaug 3-4 tūkstančiai totorių. Remiantis totorių valdų Lietuvoje 1631 m. revizija, kurioje išvardintos penkios vėliavos-gentys, būtų galima sudaryti jų išdėstymo žemėlapi. Suprantama, kad toks žemėlapis neleistų atkurti Vytauto laikų Lietuvos totorių gyvenviečių tikrojo vaizdo dėl XV bei XVI a. įvykusių pakitimų. Tačiau jis būtų vertingas, nes bendrais bruožais parodytų ulusų centrus bei sodybas.

Taigi revizija rodo, kad iš Lietuvos totorių geriausia buvo ušunų gentis (Jušunų vėliava), kuriai priklausė iš viso 2(4) namai. Šios genties sodybų daugiausia buvo Trakų pavieta (78 namai) po to Vilniaus pavieta prie Vokės (22 namai)

Antroji pagal dydį tarp Lietuvos totorių buvo naimanų gentis, ji turėjo 126 namus. Mažiausia džailairių giminė (Jolairių vėliava), iš viso turėjo 74 namus, Vilniaus pavieta (prie Vokės, Nemėžyje, Kenoje)

Prisiminę, kad pirmosios totorių kolonijos atsirado Lietuvos valstybės centrinėse žemėse, tarp pagrindinių kunigaikščių miestų būtent: Trakų, Vilniaus, nesunku pastebėti, kad anksčiau už kitus į Lietuvą turėjo ateiti uošunų gentis. Ji masiškai apsigyveno Trakų pavietėj, Vilniaus apylinkėse.

1914-1918 m. pasaulinis karas stipriai paveikė Lietuvos totorių gyvenamąsias vietas. Daug kolonijų buvo apšaudomos per kautynes, senosios totorių kapinės buvo išvagotos šaulių apkasais, sudegintos arba išgriautos mečetės. Labai daug Lietuvos totorių ėmė klajoti iki Kazanės, Orenburgo, Krymo ir Kaukazo. Po karo dauguma Lietuvos totorių grįžo į gimtuosius lizdus, kuriuos reikėjo atstatyti ir pakelti iš griuvėsių.

NEMĖŽIO TOTORIŲ GYVENTOJŲ SUDĖTIS

Nemėžyje iš viso gyvena 120 totorių, tame skaičiuje 40 vaikų. Namų yra 60. Nemėžio totorių pavardės:

Aleksandravičius,

Aleksandrovič,

Mucharskij,

Vilčinskij,

Muchlia,

Gembickij,

Jakubevskij,

Milkamanovič,

Chaleckij,

Ščiuckij,

Dašniausiai sutinkami moterų vardai Arima-Zina, Zuljija-Zifija,

Murjama-Emilija, Fatima-Felicija, Aiša, Idalija, Lima, Marija, Elena,

Rozalija.

Vyrų vardai: *Myšlėpė*

Muslapa-Steponas, Jachja-Jan, Ramazan-Roman, Alej-Emir, Aleksandr, Adam,
Bekir-Borisas,

Šioje nuotraukoje Mucharskių šeima, tai Zina ir Stefanas ir jų dukra
Inga

Čia nuotraukoje Mucharskių šeimos dvynukai Saša ir Vania, jiems da-
bar jau 15 metų

Inga Mucharskaja jau baigė vidurinę:

Nemėžio bibliotekoje skaito apie 500 skaitytojų, tarp jų daug skaito ir totorių. Elena ir Svetlana Vilčinskos, tai Nemėžio vidurinės mokyklos 5 ir 4 klasės mokinės, jos mokosi lietuvių klasėse ir geros bibliotekos skaitytojos.

Nemėžio totoriai kalba vietos gyventojų kalba, lenkų kalba sumaišyta su baltarusų kalba, kurie gimę kituose Lietuvos rajonuose kalba lietuvių kalba. Savo gimtąją kalbą jie prarado labai anksti. Jau XVI a. antrosios pusės dokumentai rodo, jog totorių gimtoji kalba Lietuvoje nyksta.

Nemėžio totorių pirminės kultūros draugijos veikla

Šiuo metu Nemėžio totorių pirminės kultūros draugijos pirmininko pareigas veda Aiša Adamovna Iljasevič gimusi 1951 m.

Aišos nuotrauka:

Aiša labai geras žmogus, pavyzdinga motina, išaugino sūnų Olegą ir dukrą Žaną. Žana mokosi Nemėžio vidurinėje mokykloje 10 klasėje. Motina aplankė sūnų tarnaujanti armijoje 1984m. Rygoje.

Dukra Žana:

Aiša Adamovna tęsia savo tėvų tradicijas. Ilgą laiką jos tėvas Jakubovskis Adamas Mustafovič 1920-1992m. buvo Nemėžio totorių kultūros draugijos pirmininkas. Čia matome ją kartu su žmona Aišos motina Jakubovskaja Eva Aleksandrovna 1929-1990

Foto atelje N 8 1982
Vilnius Sodų 2

Aiša pasakoja apie savo tėvo Jakubovskio Adomo *tėtą* darbą. Dabar jau jis ilsisi totorių kapinėse. Jinaï sako, kad jos tėvas padėjo daug jėgų ir energijos mūsų ir mūsų vaikų ateičiai. Galima sakyti, kad jis savo kūnu ir siela kovojo dėl mečetės, nes ankstesnė kolūkie vyriausybė norėjo padaryti iš mečetės grūdų sandėli, o vėliau ir muziejų. Muziejus buvo jau pradėtas, bet dėka mūsų tikinčiųjų mes išsaugojome mūsų tikėjimą ir mečetę, kuri jau 600 metų randasi ant Lietuvos žemės, dabar aš galiu su ramybe ir tikėjimu pasakyti, kad mes galime laisvai vesti savo tikėjimą gyvenime. Mes labai dėkingi Lietuvos vyriausybei, kuri da

vos tradicijas.

Tai šventės: Ramaran Bairam, Kurban Bairam ir Ašure Bairam. Šitos šventės prasideda ankstyvą pavasarį ir baigiasi vėlyvą rudenį. Tikslios datos nėra, šventės eina pagal mėnulio kalendorių.

Ufoje mokosi mūsų atstovas Romazan Krinickij. Jo motina kilusi iš Nemėžio Vilčinskių šeimos, Marija, o tėvas iš Keturiasdešimties totorių kaimo Krinickis Suleimanas. Dabar jis dirba Keturiasdešimties totorių kaime mečetės imamui. Mokyti į Turkiją yra kviečiamas mūsų jaunimas. Praveisti šventinius papročius į Nemėžį kviečiamas mulla iš Ivjos.

Aiša Adamovna dalijasi prisiminimais apie jau nuveiktą darbą. Jinai džiaugiasi, kad jau daug kas padaryta, bet tai ne jos vienos darbas. Jai padeda pavaduotojas Borisas Gimbickis, Ivanas Aleksandravičius ir aišku visi Nemėžio totoriai. 1993 metais buvo padarytas remontas kaimo mečetėje, pakeistas stogas ir pristatyta nauja veranda. Pinigus remontui skyrė Turkijos pasiuntinybė. Turkijos pasiuntinybė padeda labai daug. Pirmiausia tai mes dabar turime mokytojus, kurie mokina mūsų vaikus skaityti koraną ir turkų kalbos. Visą žiemą vyko užsiėmimai totorių kultūros bendrijos centre Vivulskio g-vė Nr. 3, kur vyresnieji mūsų vaikai mokėsi totorių kalbos, o mažesnieji mokėsi Nemėžyje, juos mokė atstovas iš Turkijos dvasininkijos: Rustan-bei Kurmac. Vietiniai gyventojai musulmonai savo namuose skiria patalpas vaikams mokyti. Tai mūsų visų gerbiama Eva Jakubovskaja. Ji visą laiką aktyviai dalyvauja bendrijos gyvenime. Mokyklos administracija mums irgi padeda. Vieną dieną savaitėje po 2 val. vaikai turėjo užsiėmimus musulmonų religijos klausimais. Vaikai su malonumu lanko tokius užsiėmimus. Aiša šako, kad apie tai jai labai malonu kalbėti, kad jinai jaučianti totorių atgimimą.

Praeis laikas ir mūsų vaikai baigs aukštąsias mokyklas Turkijoje ir grįš į Nemėžį, kad atiduotų savo skolą savo tikintiesiems musulmonams.

SENIAUSIŲ GYVENTOJŲ PRISIMINIMAI

Elena Aleksandravičienė gimusi 1920 metais ir jos sesuo Čensnovič Zofija gimusi 1930 metais pasakoja, kad Nemėžyje gyveno jų tėvai, diedukai ir prodiedukai. Jų šeimos šaknys tęsiasi daugiau kaip 500 metų. Kaimynystėje gyvena jų sesuo Felicija. Brolis Jan Čensnovič išėjo į karą ir žuvo Volietijoje 1945 m. balandžio 24-ą. Artimieji rado jo kapą Kenkijoje ir buvo nuvažiavę aplankyti. Nuvežė žemės iš Lietuvos, ir pastatė lentelę su užrašu totorių kalba. Elena Aleksandravičienė sako, kad norėtų nuvažiuoti aplankyti brolio kapą, bet neturi sveikatos. Dvi seserys Elena ir Zofija dalijasi savo prisiminimais. Jų tėvelis buvo Čensnovič Jakub Stefanovič gim. 1895 m. Turėjo 10 ha žemės, dabar jau šita žemė gražinta savininkams. Elena prisimena jaunystę, geras buvo tėvelis, bet ir reiklus. Jinai baigė Kuprijoniškių septynmetę mokyklą lenkų kalba, labai mėgo šokius. Šokdavo šeštadieniais ir sekmadieniais iki ryto, o ryte parėjus reikėdavo melžti karves ir nešti parduoti pieną į Vilnių. Būdavo bemelžiant karvę ir užsnūdavo.

1941 metais birželio 24 traukiantis rusų kariuomenei ir spaudžiant vokiečių kariuomenei 4 val. ryto užsidegė daug namų Nemėžyje. Septynių šeimininkų, tame skaičiuje ir Čensnovičių namas. Sudegė karvės, arkliai, ir viskas ką turėjo. Zosė Čensnovič pasakoja apie sunkią dalį. Liko taip, kaip stovi, laimė, kad buvo vasara, tai nereikėjo šil-tai rengtis. Kaip sakoma viena bėda ne bėda, 1941 m. per katalikų kūčias gruodžio mėn, mirė tėvas. Zosei buvo 10 metų. Karas, šaltis, alkis lydėjo jaunos metus. Motina buvo silpnos sveikatos, mirė 1960 m. Elena 1946 m. ištekėjo už totorio iš Kaišiadorių Stepo Aleksandravičiaus, su juo išaugino tris sūnus: Aleksandrą, Michailą ir Janą. Zofija liko viena ir ~~su~~ gyvena kartu su Elena. Kuriantis kolūkiams buvo atimta žemė, gyvuliai. Elena augino vaikus ir buvo namų šeimininkė, Zofija dirbo kolūkyje. Dabar abidvi pensininkės, užsiima daržininkyste. Stepas Aleksandravičius išėjo į ~~amžius~~

amžino poilsio vietą ir ilsisi netoli namų. Netoli namų randasi totorių kapinės.

Aleksandrovič Felicija gim. 1931 m. (buvusi Čensnovič), tai Elenos ir Zofijos sesuo. Ji anksti liko našlaitė, nelengva buvo vaikystė ir jaunystė. Ištekėjo 1948 metais už sesers vyro brolio Michailo Aleksandravičiaus gim. 1928 m. iš Kaišiadorių, su kuriuo ir dabar gyvena santakoje. Išaugino du sūnus, turi tris anūkus.

Felicija ir Michailas Aleksandravičiai su anūke Edita. Dabar jau abu pensininkai, bet visą laiką dirbo kartu, aklujų bendrijoje, kur daromos sistemos šaldytuvams. Labai šiltai atsiliepia apie savo darbe draugus, nejaučia jokie skirtumo tarp totorių ir kitų nacijų. Michailas iki vedybų gyveno Kaišiadoryse, savo žemės neturėjo, tai dirbo geležinkelyje. Turėjo savo arkli, tai vežiodavo krovinius. Dabar Nemėžyje turi savo nuosavą Namą.

TOTORIŲ RELIGINIO GYVENIMO ORGANIZACINĖ VEIKLA

Musulmonų tikėjimo pagrindas yra šariatas, arba islamo kononinė teisė, grindžiama koranu. Jo organizacinė forma yra musulmonų religinė bendruomenė. Gyventojai sueinantys melstis į vieną mečetę ir ją

išlaikantys, sudaro musulmonų religinę bendruomenę Lietuvos totoriai visus parapijiečius vadina džemietu. Pagal islamo teisę imamas C pažodžiui iš arabų k. "esantis priešakyje, stovintis" yra musulmonų bendruomenės religinis valdovas. Totorių dvasininkas vadinamas mulla. Jis vilki ilgą juodą rūbą, plačiomis rankovėmis, kurią totoriai vadinadžune, užsideda juodą arba tamsiai žakies spalvos gaubtuvą turbaną su balta juosta. Toks turbanas tiurkų kalboje vadinamas čelma.

Nuotraukoje Ingos Mucharskos vestuvės 1994 m.

Be religinių pareigų (pamaldų mečetėse ir kapinėse, dalyvavime įvairiose apeigose) mulla atlieka civilines pareigas: registruoja gimusius, sutuokia, atlieka mirties bei laidojimo apeigas.

"La illahu illa Ilahu Muchammedu rasulu Ilahi" (Yra tik vienas Dievas alachas, o jo pranašas - Muchamedas. Ponas Dievas sutvėrė dangų ir žemę, ir viską, kas joje yra. Jis yra visagalis ir visąžinis. Jo akys viską mato. Nuo Dievo teisybės niekur nepasislėpsi, nors ir labai stengsiesi. Ponas Dievas pasiuntė pranašui Muchomedui šventąją knygą Kuraną, kurioje paskelbė tikrąjį tikėjimą. Tikras musulmonas ir musulmonė privalo tikėti, kitaip gali netekti dangiškos malonės. Tikras musulmonas privalo laikytis Kurano įstatymų.

Meldžiamasi namuose, mečetėje ir kapinėse, pirma atlikus ritualinį apsiplovimą. Totoriai didįjį apsiplovimą vadina guriel, mažąjį - obdier. Visos bendros pamaldos paprastai vyksta mečetėse, ir tik išimtiniais atvejais, bei kai kurių iškilmingų pamaldų už mirusį metu - kapinėse. Į pamaldas kviečiamas dvasininko, kitaip dar imamo (mulos) padėjėjas. Įeinant į mečetę nusiaunama. Kad ir kur vyktų pamaldos, vyrai meldamiesi dėvi kepures arba skrybėles, moterys mečetėje meldžiasi atskiroje, tik joms skirtoje patalpoje. Joms taip pat privalu dengti galvą. Į mečetę įeinanti moteris ~~šū~~ turi būti labai švari ir kukliai apsirengusi., plaukus aprišti skara.

NEMĖŽIO TOTORIŲ RELIGINIS GYVENIMAS

Didžiausias dvasinis penas Lietuvių totoriams yra Koranas - tikėjimo ir vilties šaltinis ir šiaip visos knygos, rašytos arabų rašmenimis. Lietuvos totoriai išpažysta sunitu apeigų Abu Hanijos pakreiptos islamo tikėjimą. Sunitai turi keletą teologinių mokyklų. Abu Hanija, arba teologas, vienas šių mokyklų ikūrėjas, mirė 150 Hidžros metais (Krikščionybės eros 767 m.) Šiai teologinei paktaipai priklauso Turkija, buvusių TSRS šalių, Rytų Indijos bei Kinijos musulmonai. Lietuvos totoriai vadina save musulmonais - tai reiškia paklusnūs dievo valiai.

Neturėdami savo teologijos mokyklų, neturėdami liturginės arabų kalbos, gyvendami toli nuo musulmonų kultūros centrų, totoriai Nemėžyje tik paviršutiniškai susipažinę su savo tikybos taisyklėmis. Aišku, kad bendrais bruožais jų religinis mąstymas nesiskiria nuo kitų musulmonų sunitų tikėjimo, tačiau juose glūdi grynajam islamui svetimas dvasinis padas, parentas iš kadaise tiurkams klajokliams būdingo šamanų tikėjimo, taip pat iš vietinių krikščionių. Jis suteikia totorių religijai savitą, vietinį koloritą, nors ir laikomasi pagrindinių Korano principų. Religinio kulto centras yra mečetė. Nemėžis,

Vilniaus-Trakų pavieta parapija. 1684 m. pastatyta mečetė sudeginta, kita, dabartinė, pastatyta 1904m.

Lietuvos totorių tikėjimas nepersekiotas, tačiau būta apribojimų, kurie juos labai skaudino. 1977m. Nemėžio mečetėje buvo įkurtas muziejus, bet tai tęsėsi neilgai, totoriai atsikovojo savo mečetę. Totorių mečetės medinės, kuklios, vidus irgi kuklus, nedidelis. Ją sudaro dvi dalys: pakopos moterims ir vyrams. Tai tik Lietuvos totoriams skirtinga ypatybė. Kitų musulmonų tautų mečetėse tokių atskirų pakopų nėra. Grindys dengiamos gelumbės takais, arba kilimais, dažniausiai žalios spalvos. Paprastai tai esti laidojimo drobulės, kurias mirusiojo giminė po laidojimo aukoja mečetei. Prie sienų stovi suolai ir taburetės vyresniojo amžiaus bei ligotiems žmonėms. Ant sienų kabo vadinamieji muhirai arba Korano giesmės ir maldos, kaligrafiškai surašytos, tikinčiųjų išgailintos ir įrėmintos. Moterims skirtoje patalpoje nėra nieko, kas galėtų patraukti dėmesį. Ir čia grindys užtiestos spalvingais dembliais. Moterys gali stebėti apeigas per plyšį, arba pailgą langekį.

Šventomis dienomis laikomas penktadienis ir keletas iškilmingųjų metinių švenčių. Svarbiausia šventė yra Ramazan bairam, kuri trunka 3 dienas. Pirmąją dieną anksti rytą musulmonai eina į mečetę pamaldoms. Po pamaldų imamas sveikina susirinkusiuosius, kurie jį taip pat sveikina. Gryžę namo valgo pusryčius, kiti vyksta į kapines pasimelsti už mirusius. Beveik visi kapinėse dovanoja arba dalija išmalda: bandeles, pyragaičius, saldumynus. Antrąją ir trečiąją dieną pažystami lanko vieni kitus.

Kita šventė vadinasi Kurban bairam, švenčiama panašiai kaip ir Ramazan bairam tik trunka 4 dienas. Be to pirmąją dieną totoriai aukoja galvijų (karvę, jautį) Jautis arba avinas skerdomi viešai; priešais mečetę, mėsa išdalijama visiems dalyvavusiems.

Trečioji šventė - Ašuro diena. Ji vyksta Mucharemo mėnesio 9-10 dienomis. Totoriai pasakoja, kad šia švente minima diena, kai pranašo Mahomedo duktė Fatima laukė iš karo grįžtančių savo sūnų Huseino ir Hasano. Jiems pasitikti Fatima virė kelis patiekalus, ir gavo žinių apie sūnų žuvimą kautynėse. Netekusi vilties motina sumaišė visus pa-

tiekalus, tad dabar totoriai švęsdami Ašuto dieną gamina tradicinį kompotą iš devynių rūšių vaisių, uogų ir ryžių. Tačiau mūsų nuomone, šio patiekalo devynios dalys simbolizuoja devynias dienas nuo musulmonų tikėjimo Naujųjų metų pradžios.

MATERIALINĖ KULTŪRA TRADICINIAI VERSLAI APEIGŲ PAPROČIAI

Nemėžio totoriai daugiausiai verčiasi žemės ūkiu bei daržininkyste. Jaunimas daugiausiai dirba Vilniuje. Senesnio amžiaus totoriai ir dabar užsiiminėja odų dirbimu. Ši meną totoriai atsinešė iš savo senosios tėvynės. Jau 1566m. Lietuvos statutas kalba apie odų "rauginimą" kaip vieną pagrindinį totorių verslų.

Totorių namuose, kurie niekuo nesisiskiria nuo krikščionių namų, ant sienų kabinami vadinamieji munirai-gėsmės iš korano, dailiai surašytos popieriuje arba kortone ir įrėmintos.

Totorių originali materialinė kultūra geriausiai išliko valgių, ypač šventinių gaminime. Kasdieninis jų maistas mažai skiriasi nuo kaimynų, tačiau esama ir skirtumų. Kiaulienos nevalgo visai, nes dėdžia tikėjimas. Penktadieniais arba Bairamo šventei jie gamina mėgstamiausius tradicinius patiekalus. Pirmiausia garsiausius koldūnus jų taip pat vadinamus "kundumais" Receptą skaniųjų koldūnų pateikė Zina Mucharskaja. Totoriški koldūnai panašūs į lietuviškuosius arba lenkiškus. Jie yra stambūs, įdaryti riebia kapota veršiena arba jautiena, pridėta mairūnų, svogūnų, pipirų bei druskos. Tešla koldūnams minkoma pridėjus vandens, bei kiaušinių. Jie būna apvalūs, arba pailgi pyragėlių formos. Koldūnai labai skanūs, tačiau reikia mokėti juos pagaminti, nors iš pažiūros tai labai paprastas patiekalas. Juos valgo šaukštu, svarbiausia visą koldūną apžioti neperkandus. Tešla turi būti labai plona, bet neturi suplyšti, kad iš jos neišbėgtų taukai. Koldūnų krašteliai dantyti. Totoriško koldūnų recepto aprašymą reikėtų papildyti šio eilėraščiu:

Aklitie mūsų koldūnai,

nerasite

Visame pasaulyje panašių ~~nerasite~~

Skaniai gamino juos mūsų moterys.
Jiems neprilygsta net Strasbirio paštetas.
Geriausią mėsos gabalą parinkus
Su jautienos taukais kartu kapojo.
Pridėjus truputį pipirų, smulkios druskos
Pagal mėsos kiekį keturiasdešimtąją dalį.
Mairūno lapų, sutrintų delnais,
Igminkytą tešlą vyniojo,
Kraštus plona stikline pjaustė,
Ir panašiūs į merginos auselę
Koldūnai keliavo virti į puodelį.
Iš ten išeidavo skanūs, sultingi,
Tuomet ant stalo buvo tiekiami.
Dvaro kronikose buvo įrašyta,
Kad tų koldūnų po kapą suryta.

Turbūt nėra Nemėžyje gyventojų, kuris būtų neregavęs totoriškų koldūnų. Kitas totorių mėgstamas penktadienio ar šventinis skanėstas yra bieliūs. Taip šis patiekalas vadinamas turkų kalboje. Tai apvalus pyragas dažniausiai su įdaru. Recepto autorius Tamara Lebed.

Riebi aviena arba Žąsiena smulkiai sukapojama ir įvyniojama į tešlą, suminkytą iš miltų, kiaušinių, sviesto arba taukų. Įdaryta tešla kepama formoje, arba kaistuve. Sluoksniuotas pyragas, tai labai ilgai kočiota tešla, plona, trapi, sudėta sviestu pateptais sluoksniais, pabars-tyta pipirais ir kitais prieskoniais. Tarp sluoksnių dedamas įdaras. Tešla minkoma be mielių.

Totorių tradicinių patiekalų grupę sudaro apeiginiai patiekalai, gaminami tik per tam tikras šventes ir apeigas.

Džaima-laidojimo ir už mirusį atliekamų apeigų metu dalijami paplotėliai. Džaima-Lietuvos totorių protėvių materialinės kultūros seniausias paminklas.

Džaima daroma taip: Iš kvietinių miltų, vandens bei druskos daromos mažutės bandelės. Iš jų kočiojami plonučiai apvalūs paplotėliai, ir kepami su sviestu keptuvėje. Tokie paplotėliai labai riebus.

Kitas apeiginis kepinys-halva, tai gana kieta iš miltų, medaus ir sviesto sumaišyta tešla. Ši tešla supilama į keptuvę, išteptą jautienos taukais. Halva dalijama kapinėse laidotuvių, arba metinių pamaldų dalyviams. Totoriai per šermenis patiekia: "lokšina", arba sultinį su makaronais, ir kukuliais pagamintais iš kapotos mėsos, su pipirais, svogūnais, druska ir taukais. Jautienos arba avienos kepsni, pienišką ryžių košę su razinomis ir kompotą. Tradicinis gėrimas yra syta, arba vanduo su medumi.

APEIGŲ PAPROČIAI

Totorių rasė Lietuvoje neišnyko tik dėl to, kad jų įstatyme tvirtai nutarta, kad totoriai turi vesti tik totores. Aišku būna atveju, kad veda kitos tautybės, bet labai retai. Kaip kalba vietiniai gyventojai, jeigu totoriai veda kitos tautybės moterį ir pereina į kitą religiją, tai prieš mirtį vistiek prašo, kad ją pervestų į musulmonų tikėjimą. Vilniuje veikiančio totorių draugijos kultūros centro adresu Vivulskio g-vė Nr. 3 organizuoja jaunų totorių susitikimus, šokius, nes ten jie specialiai susipažįsta, o vėliau vedasi. Taip neseniai ištekėjo Nemėžio gyvenvietėje Inga Mucharskaja už totoriaus iš Senųjų Trakų Roberto Asanavičiaus. Prieš porą metų į Vilnių atvažiavo pasiuntinys iš Turkijos Rustan-bei-Kurmač, kuris vedė mergaitę Oksaną Milkamanovič Stepono gim. 1974m., jos motina gyvena Nemėžyje Rozvanovič Elena Aleksandrovna.

Žymus įvykis 1982 metais įvyko Vilčinskių šeimoje. Vilčinskąja nužali-
ja 1915m. gimomo ir Vilčinskas Ibragimas atšventė savo auksines ves-
tuves. Jis gimęs 1908m.

Ju sūnus Vilčinskas Ivanas ir Vilčinskaja Anna atš-
ventē sidabrines vestuves.

O anūkė Vilčinskaja Lilija sumainė aukso žiedus su Enveru Gembickiu
gim.1958m.

Šiuo metu jų sūnus Renatas Gembickis mokosi Nemėžio vidurinėje mokykloje 5 klasėje. Berniukas geras bibliotekos skaitytojas.

Renatas su broliu Rustamu:

1994 metais Vilčinskų Rozalijos ir Ibragimo anūkas Borisas Aleksandro ir Limos sūnus sumainė auksą žiedus su totoraite Naile Emirioleva iš Krymo. Nailė atvažiavo mokytis į Vilniaus universitetą filologijos fakultetą.

1978m. auksines vestuves atšventė ir Jakubovskių Jakub ir Ewa.
Nemėžio apylinkės salėje juos sveikino vietos valdžia ir vietiniai gyventojai

Daug sveikatos ir džiaugsmo linki Nemėžio apylinkės pirmininkas Leonidas Burokas.

Trys svarbiausios žmogaus gyvenimo akimirkos gimimo, vedybos, bei mirtį lydintys apeigų papročiai pas totorius yra kitokie negu vietinių gyventojų. Tai lėmė jų gyvenimo savitumai aiškiai atsispindėję šioje apeigoje.

Santuoka sudaroma jaunosios tėvų namuose, dalyvaujant mūlai ir dviem liudytojams. Prieš santuokos ceremoniją sužadėtinis pasikviečia į namus mūlą bei artimuosius gimines ir vaišina juos užkandžiais. Mūla sukalba maldą, tada vidi vyksta į jaunosios namus. Prie įėjimo juos pasitinka artimiausia jaunosios giminaitė pav. teta. Patalpoje, kur turi įvykti vestuvės, stovi išpuošta mirta ir balta staltiese apdengtas stalas. Ant jo dvi degančios žvakės, stiklinė vandens, duona, druska, saldumynai, tortas. Pasakęs jaunavedžiams kalbą arabų kalba, sugiedojęs trumpą kalbą mūla kreipiasi į vestuvininkų procesiją "prašau uždegti jaunąją harenu arba šydu. Po maldų, per kurias jaunieji laiko-

si už rankų ,tam tikru būdu supynę pirštus,mula sukeičia žiedus ir pirmasis linki jaunavedžiams laimės.Po to juos sveikina tėvai,giminės svečiai.

Įdomiausios yra totorių laidojimo apeigos.Sunkiai sergantį musulmoną giminių prašymu prieš mirtį aplanko mula ir prie lovos skaito trumpas maldas.Mirusiajam giminės uždengia akis,šarvoja palaikus kambaryje ir uždengia paklode.Tą pačią arba kitą dieną kūną apiprausią kalbėdami maldas.Kūną įsupa į baktą drobule vadinamą savan.Po drobule deda nedidelį popieriaus ritinį su maldų tekstu,toks ritinys vadinamas dalavary.

Išnešę palaikus iš namų pastato prieš mečetę.Mečetės kieme mula sugieda dženzazie namar(arab.džanara-palaikai,lavonas)pasibaigus laidojimui pamaldoms,mirusysis laidojamas čia pat,mečetės kieme,kuriamė yra kapinės.Kapinės vadinamos miriaš.Gražios ir liūdnos totorių kapinės.Kapinės aptvertos,gražiai prižiūrimos.Romano Davidovičiaus iš Nemėžio 1684 m. testamente kalbama apie laidojimą zjavece.Totorių kapinėse kapai išdėstyti taisyklingai.Neretai kapai apdedami iš šono laukų akmenimis,ir visuomet turi du antkapinius akmenis.Mirusįjį į kapą visuomet guldo galva į vakarus.Atskirai kapai neaptveriami,bet pasitaiko išimčių.Nemėžio kapinėse anksčiau laidotų turtingųjų kapai aptverti.

SVEČIAI IŠ UŽSIENIO

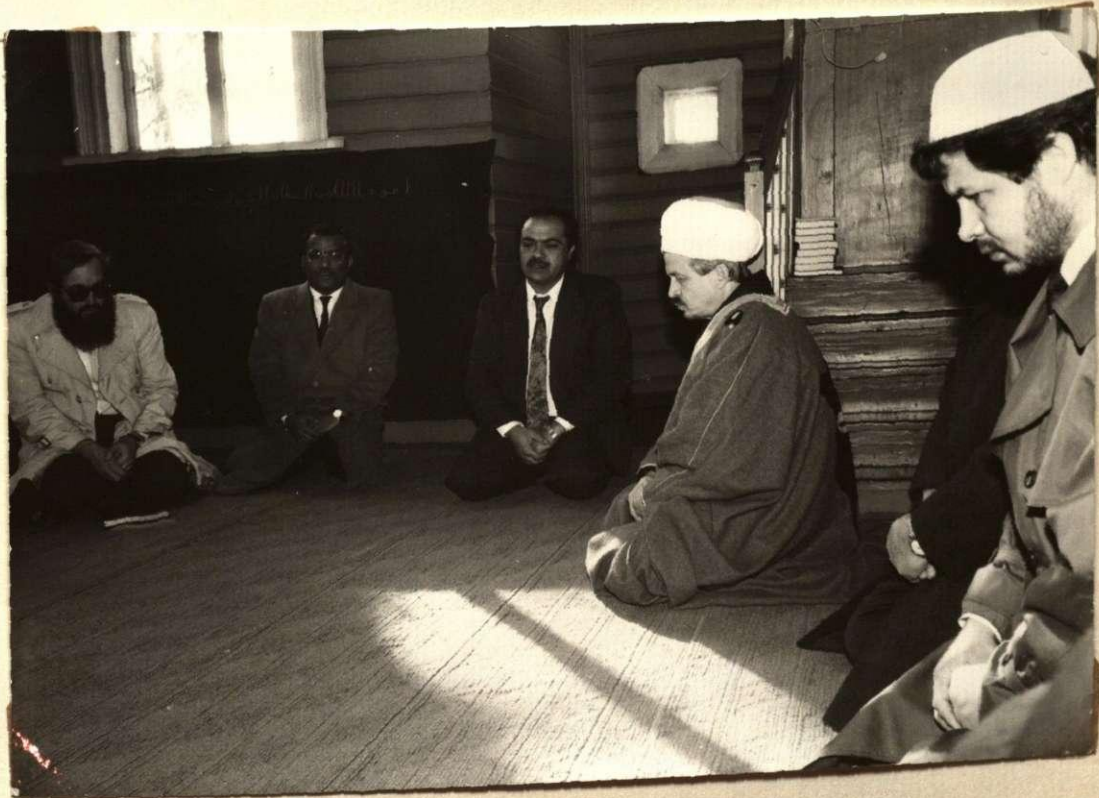
Kada musulmonai užsieniečiai iš tolimų šalių sužinojo,kad Lietuvoje yra totorių ir jie turi savo mečetę,jie labai nustebė.Šventiant 600 metų totoriams Lietuvoje iš įvairių šalių pabuvojo svečiai Nemėžyje.Nedidelė Nemėžio mečetė buvo pirmoji islamo šventykla pamatyta Lietuvos žemėje.Saudo Aravija-pranašo Muchamedo tėvynė.Čia prie šventų vietų Medine ir Kaave kiekvienais metais renkasi tūkstantai maldininkų iš viso pasaulio.Mes galvojome,kad žinome apie visus musulmonus pasaylyje.Pasirodo ne.Nežinojome,kad musulmonai gyvena Lietuvoje.Saudo Aravijos Maskvos pasiuntinybės pirmas sekretorius

Šventės Kurban-bairam metu Nemėzyje susirinko daug totorių, buvo ir kitų tautybių musulmonų. Žmonės gerėjosi naujam atremontuojama mečete, dėkojo totorių bendrijos pirmininkei Aišai Iljasevič, komisijos nariams.

Ir dabar iš įvairių pasaulio šalių atvažiuoja svečiai aplankyti Nemėzyje esančią mečetę, totorių kapus.

Ali Džaabap ir generalinis fondo direktorius Ibragim alu Muchamed Chavez buvo svečiai. Atgimstančiam Islamui Lietuvoje daug padėjo stant, remontuojant, restauruojant, saugant paminklus pasiuntinybė Turkijos ir Departamentas.

Palinkėkime ir mes Lietuvos musulmonams, gražiai totorių tautai gyvenančiai Lietuvos Žemėje 600 metų stiprios sveikatos, sėkmės išsaugojant savo unikalią kultūrą ir tradicijas dalelę kultūros mūsų Lietuvos.

ILIUSTRACIJŲ SARAŠAS

- I. Nuotrauka Nr. I Lina ir Steponas Mucharskiai su dukra Inga
2. Mucharskių šeimos dvynukai Vania ir Saša
3. Inga Mucharskaja Abiturientė
4. Nemėžio bibliotekos skaitytojos 4 ir 5 kl. Elena ir Svetlana Vilčinskos.
5. Aiša Iljesevič Nemėžio totorių draugijos pirmininkė
6. Aiša Iljasevič su sūnumi Olegu tarnaujančiu Rygoje 1984 m.
7. dukra Žana Iljasevič
8. Aišos tėvai Eva ir Adomas Jakubovskiai
9. Totoriai šventės Ramaran Bairam metu prie mečetės.
10. Felicija ir Michailas Aleksandravičiai su anūke.
11. Ingos Mucharskajos vestuvės su Robertu Asanavičium. Mula tuokia jaunuosius.
12. Nemėžio totorių mečetė.
13. Nemėžio totoriai prie mečetės. Antras iš dešinės totorių bendruomenės pirmininkas M. Bairuševskis.
14. Oksanos Milkamanovič ir Turkijos pasiuntinio Rustan bei Kurmac vestuvinė nuotrauka 1993 m. spalio mėn.
15. -16- Rozalijos ir Ibragimo Vilčinskių auksinės vestuvės.
17. Vilčinskių sūnaus Ivano ir Annos sidabrinės vestuvės.
18. Vilčinskių anūkės Lilios vestuvės. Jos vyras Enver Gembickij.
19. Renatas ir Rustamas Gembickiai.
20. Borisas ir Nailė Vilčinskiai.
21. Evos ir Jokubo Jakubovskių auksinės vestuvės.
22. Už šventinio stalo.
23. -24-25-26. Svečiai iš užsienio

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1. Aišos Iljesevič darbo patirties aprašymas
(originalas) lenkų kalba.
2. Iš žurnalo "Ideal" Nr.3 Kazanė 1990m. "Mūsų šaknys amžių gel-
mėse"
3. "Totoriai-senieji gyventojai Lietuvoje"
"Draugystė", I44I 22 gruodžio Nr. I25 (rusų kalba)
4. Wytrwali dzięki wierze. (z uroczystego otwarcia meczetu)-kurier
Wilenski" 1993 pазdziernik 9
5. Lietuvos totoriai po šešių šimtų metų.-Lietuvos aidas 1993
spalis 7 d.

ВЗГЛЯД со **СТОРОНЫ**

Мы постоянно знакомим вас с жизнью татар за пределами республики.

Это становится уже традицией, и мы постараемся ее продолжить и в будущем.

Сегодня мы представляем вашему вниманию два материала о жизни татар Литвы. Автор первой статьи наш соплеменник из Вильнюса

Адомаc Асанавичюс, один из руководителей Общества возрождения культуры татар Литвы. Автор второй статьи —

казанский журналист Фоат Хамидуллин.

Он делится своими впечатлениями о пребывании в Литве.

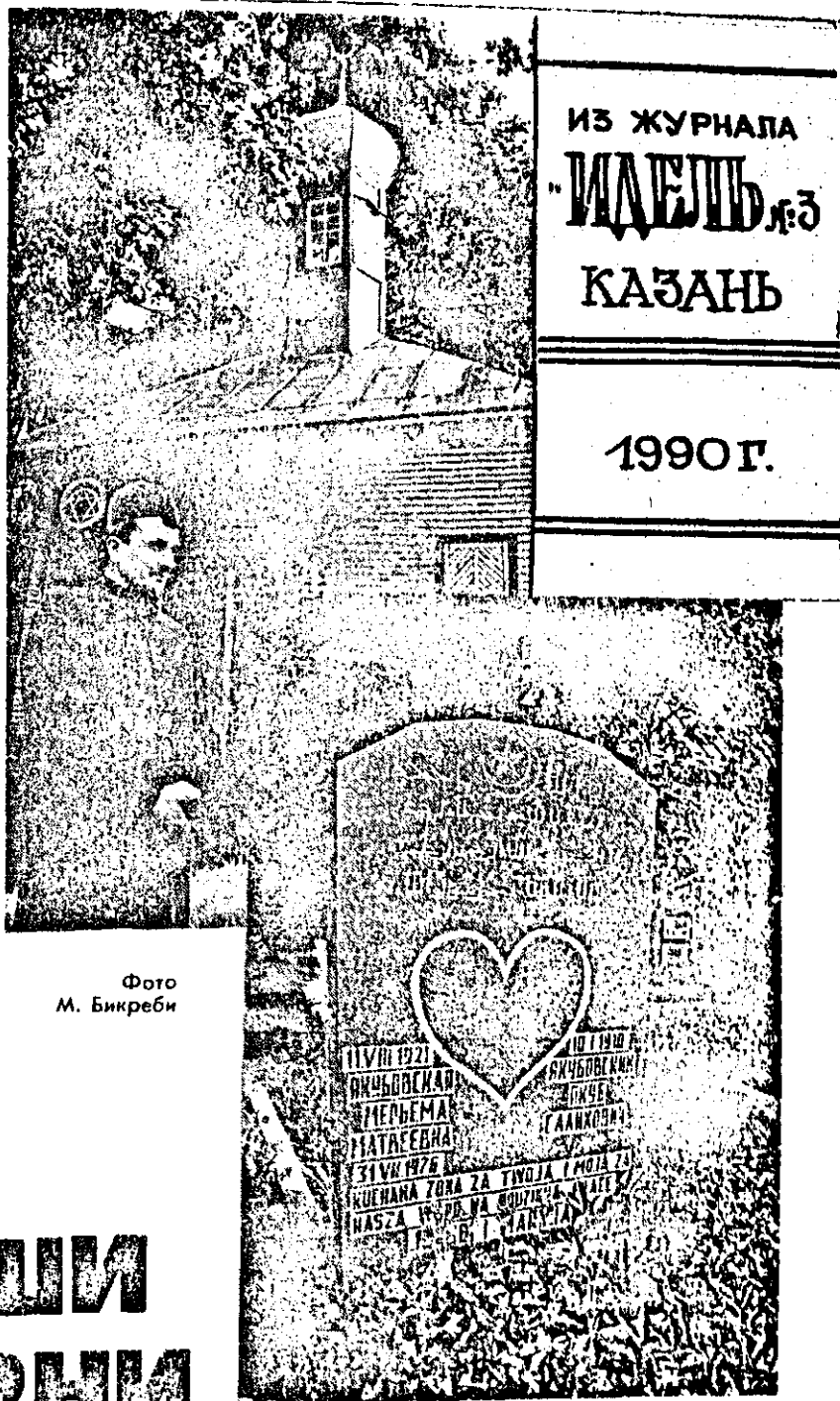

Фото
М. Бикреби

ИЗ ЖУРНАЛА

ИДЕЯ №3

КАЗАНЬ

1990 Г.

НАШИ КОРНИ В ГЛУБИНЕ ВЕКОВ...

НАШ НАРОД расселен от Татарского озера (Таторишкис) в Литве до Татарского пролива Тихого океана. С какими только народами он не соседствовал в разные времена, однако всегда стремился сохранять свою национальную самобытность. Так было... Только двадцатое столетие явило миру трагические эксперименты, когда народы,

построив в лагерные колонны, повели к «расцвету и сближению». Да, красивых слов хватало, но все они прикрывали извечную мечту колонизаторов: лишить подвластные народы обычаев, верований, самой памяти, наконец... Понятно, ведь держать в подчинении легче однородную, серую массу.

Литовские татары составляют весьма значительную и своеобразную часть нашего народа. Наши предки переселились в Литву в XIV веке из Золотой Орды по приглашению Великого князя Литвы Витаутаса. Здесь земля обильно полита и татарской кровью, ведь во всех войнах сабли наших предков играли не последнюю роль.

Значительная часть западных татар (нашу этническую группу было бы вернее называть так) проживает также в Польше и Белоруссии. Что характерно, здесь к татарам относятся без предубеждений, чего, к сожалению, не скажешь о России. Почему мы встречаемся в русских летописях с искажениями исторической правды? Почему в них татарскому народу определен ярлык «поработителей»? А ведь причина лежит на поверхности. Чтобы объединить разрозненные русские княжества в одну «державу», ставшую потом огромной империей, понадобился образ общего внешнего врага. Первые идеологи великодержавности, появившиеся не далее как в XVI веке в царствование Ивана IV, отвели эту роль татарам. Как известно, XIX век явил миру бурный рост национального самосознания европейских народов, в том числе и русского. Но официальные историки империи обеспечивали этот процесс дальнейшим раздуванием мифа о «татарском иге».

Несомненно, это искажение истории в течение десятилетий питало корни татарофобии, великодержавного шовинизма. Это еще отдельная, нетронутая исследователями тема. Возможно, в будущем чей-то пылкий ум вступит в запретную зону истории...

К счастью, у великого народа находятся достойные сыны, которые не боятся правдиво освещать страницы истории, касающиеся татар. Я имею в виду таких авторов, как Л. Гумилев, Б. Васильев. Вот что пишет последний в своей статье «Люби Россию в непогоду», получившей широкий резонанс: «Союз с Ордой — не иго Орды, военный союз с нею! — предопределили особый путь Руси... Русское правослаvie, огражденное татарскими саблями, долгое время оставалось в изоляции, занимаясь душою куда активнее, чем миссионерством».

И все же, объективного освещения истории по-прежнему не хватает. Какой колоссальный ущерб татарскому этносу наносит показ Золотой Орды как государства завоевателей (а ведь он был для своего времени культурным центром многих народов на стыке Европы и Азии). Право, наши предки заслуживают лучшей участи в истории, если быть честными. Мне кажется, истоки национального нигилизма, слепые требования сменить имя народа прямо восходят к шовинистической пропаганде, ложным стереотипам обывателей.

...Но не история заставила взяться меня за перо. Тревога за будущее народа беспокоит больше. За последние четыре-пять десятилетий в жизни литовских татар произошли такие потери, что вернешь к жизни кто-нибудь из наших довоенных соплеменников, он не поверил бы своим глазам!

Я родился и вырос в татарском местечке Бургмонис близ Алитуса в довоенной Литве. Хорошо

помню традиции и обычаи того времени. По пятницам ездили с отцом в Каунасскую мечеть, которую построили в честь победы под Жальгирисом (Грюнвальдом). Всем известна решающая роль татарских воинов в той битве. В 1940 году после аннексии Литвы эту мечеть у нас отобрали. Мне кажется, угроза исчезновения как народа перед нами замаячила именно с этого времени. Многие татары были вынуждены эмигрировать, сейчас их можно найти в США, Канаде, Австралии. Вот так диктатуру сталинизма мы ощутили на себе вместе с остальными нашими соплеменниками в стране.

До войны татарские села и в Польше, и в Литве нельзя было спутать ни с какими другими: своеобразная архитектура домов, скромных мечетей, аккуратных мезеров (кладбищ)... Было и национальное единение: сотни людей участвовали в байрамах, шумели свадьбы. Наш трудолюбивый народ жил в достатке, и этим несколько отличался от соседей, и легко подпадал под категорию «кулаков». Видимо, поэтому кости многих из них покоятся теперь в Сибири.

С приходом нацистов татарскую молодежь также стали угонять на работы в Германию. Нависла угроза полного исчезновения нашего народа. В этих условиях Вильненский муфтий, рискуя жизнью, обратился за помощью к турецкому правительству. Оно взяло татар под свою защиту, поэтому немцы, заинтересованные в хороших отношениях с Турцией, перестали беспокоить здешних мусульман.

...Как же татарам Литвы удалось сохранить себя как нацию, ведь мы уже давно, можно сказать, потеряли язык? Что нас здесь делает татарами? Ответ прост — это Ислам. Только вера в Аллаха была опорой в противостоянии ассимиляции. И вот в советский период началось наступление на эту последнюю опору. Мечети были отобрали и закрыты, а это значит, мы потеряли возможность общаться. Вот почему я, коммунист, должен с горечью признать страшные итоги практиковавшегося бескультурья под названием «научный атеизм».

Слава Аллаху, наступила перестройка и дела переменились к лучшему. Но кое-кому это не нравится. По их мнению, рост национального самосознания сродни экстремизму. Скорее, наоборот, разрушение мечетей и кладбищ, закрытие национальных школ, газет, журналов — вот настоящий экстремизм!

Голько жалкие люди ждут чего-то сверху. Народ вершит свою судьбу сам, по крайней мере, так должно быть. Кажется, просыпаемся и мы с божьей помощью, об этом свидетельствует и возникновение в Казани Татарского общественного центра. Радует, что в этом народном движении участвуют и люди других национальностей. Ведь мы никогда не питали враждебности к другим народам.

Мне посчастливилось участвовать в работе учредительного съезда ГОЦ. Татары Литвы также признают своей духовной столицей Казань. Ваши тревоги — наши тревоги. Нельзя забывать: Казань — центр татарской культуры, последний форпост татарского языка.

Некоторые вещи мне непонятны. Как можно быть равнодушным к вопросу союзного статуса Татарии или конституционной защиты нашего языка? Как можно не понимать простую истину: чем больше прав, тем больше возможностей улучшить условия жизни?! Хотя провинциальность Литвы произ-

водит продукции меньше Татарии, но условия жизни у нас намного лучше (впрочем, у нас тоже хватает причин быть недовольными). Подумать только, стоимость татарской нефти по ценам мирового рынка за все годы добычи — 250 миллиардов долларов! Кто-то у нас рассуждает, дескать, Татария не способна обеспечить себя хлебом. Постыдитесь! Нефтедобывающие арабские страны давно не знают подобных забот, они уже построили сказочные города XXI века.

Татарстан, по известным причинам, является республикой всех татар. Это наша единственная государственность. Без сомнения, татарский язык должен быть здесь государственным!

Татарская поговорка гласит: «За опытом съезди в другую страну». В Литве много поучительного, здесь придают большое значение национальным проблемам. Большую поддержку у народа имеет движение «Саюдис». Между прочим, его учредительный съезд два дня транслировали по радио и телевидению. Такова гласность в Литве. А вот в Казани не появилась даже подробная, объективная статья о съезде ТОО. «Объективные» журналисты аж вырвали перо под бдительным оком власти предрешающих.

Руководство Литвы не обделяет своим вниманием жизнь национальных меньшинств республики. Нам вернули мечеть в Каунасе, при этом из бюджета республики выделили деньги для реставрации. (В Татарии, как нам известно, ничего подобного нет, не спешат возвращать даже разрушенные мечети.) В селе Сорок Татар будет этнографический музей литовских татар, на это отпущено 2,5 миллиона рублей. Мечеть в Вильнюсе была разрушена в 60-е годы, сейчас подбираем место для строительства Центра исламской культуры с мечетью, библиотекой и концертным залом.

Можно только сказать слова благодарности литовскому правительству за то, что моему народу вернули веру в будущее! Нас немного, всего пять тысяч, но мы теперь проводим свои национальные и религиозные праздники в лучших и крупнейших залах. Совсем недавно отметили Новый 1410 год по хиджре — мусульманскому лунному календарю, с нами его встретили артисты фольклорного ансамбля «Буляк» из Зеленодольска.

Мы живем в трудное, но интересное время. Конец XX века — решающая эпоха для нашей нации. Если не позаботимся о себе сами, нам никто не протянет руку, чтобы вытащить из трясины истории...

Адомас АСАНАВИЧЮС,
председатель Вильнюсской организации
Общества культуры татар Литвы

ОНИ ДОРОЖАТ НАСЛЕДИЕМ ПРЕДКОВ

ОКАЗАВШИСЬ в Вильнюсе, первым делом отправился в музей этнографии. Один из его разделов заставил меня задержаться подольше, что не ускользнуло от внимания экскурсовода Алоизы Исокене.

— Раньше здесь были выставлены экспонаты, свидетельствовавшие о невиданных успехах «развитого социализма», — сказала она не без иронии, — теперь это раздел этнических меньшинств Литвы: татар, караймов, евреев и других. А вы знаете, в Литве есть татарское общество...

Я хоть и знал об этом, но его координатами не располагал. Алоизе пришлось приложить немало сил, прежде чем она отыскала телефон Адаса Якубаускаса, одного из видных деятелей общества.

— Исэнимесез! — довольно громко произнес я в трубку.

После долгой паузы на другом конце послышался голос. Перехожу на русский, договариваемся о встрече.

...Постучавшись, в номер гостиницы входит высокий, стройный парень со столь знакомыми восточными чертами лица. Словно вырос он где-нибудь в нашем Актаныше...

И вот, мы, двое татар начинаем изъясняться на русском языке. Впрочем, это так привычно. Разница между нами лишь в том, что мы начали терять свой язык, в конце двадцатого столетия, а предки Адаса где-то 200 — 300 лет назад. Неужели в грядущие столетия татары превратятся в народ без своего языка? Что и говорить, мысли невеселые...

Адас поздравляет меня с Новым годом. До сих пор мне не доводилось принимать новогодние поздравления в августе. Видя мое недоумение, он пояснил.

— Вчера мы отметили 1410-й год по хиджре — лунному календарю мусульман.

Мне стало неловко, такие вещи не мешают знать.

Кстати, вечером литовское телевидение показало большую передачу об этих торжествах. Признаться, такое внимание мне было в диковину. В президиуме торжественного собрания сидел секретарь ЦК компартии Литвы Станиславас Гедрайтис, что еще больше усилило мое удивление. Ведь у себя на родине не приходится видеть секретарей обкома на подобных праздниках коренного народа республики.

Между прочим, торжество началось с чтения Корана...

Адас рассказывает о себе. Он студент IV курса местного пединститута, в Обществе возрождения культуры татар Литвы отвечает за работу с молодежью.

Наши соплеменники очень интересуются историей, знают ее достаточно хорошо. Особенно удивляют их глубокие знания своих родословных. Как свидетельствуют документы, первые татарские воины появились здесь в начале XIV века. В 1313 году они помогают Великому кня-

зю Литвы Гедиминасу в отражении нападения тевтонских крестоносцев. И все же в большом количестве татары переселяются сюда только в 1397 году. Уже другой князь Витаутас призывает храбрых татарских воинов к себе на помощь. Наделяет их землями, дорогими подарками, высокими титулами. И татарские воины охраняют польско-литовские земли от многих бед.

— А сколько же было татар в Литовском княжестве?

— На этот счет мы располагаем сведениями лишь начиная с XVI века. Тогда здесь проживало около ста тысяч татар. Но тогдашняя христианская церковь не отличалась большой веротерпимостью, это всем известно, особенно по отношению к мусульманам. Когда военное значение татар пошло на убыль, началось духовное наступление на их веру с целью христианизации народа. Это привело к уходу многих татар. Не обошлось без потерь. Хотя религию удалось сохранить, язык пришлось освоить польский, позабыв родной...

— До пакта Молотова-Риббентропа, в довоенных Польше и Литве духовная и культурная жизнь татар была ключом, — продолжает Адам. — Работали мечети, детей учили канонам ислама, Мусульманский союз издавал книги и журналы. Вот только несколько названий улиц в тогдашнем Вильнюс (так назывался до войны Вильнюс): улица Первой мечети, улица Второй мечети, переулок Мечети, Татарская улица... В советский период эти названия поменяли... Цель нашего Общества — возрождение культуры татар Литвы... Сейчас, кажется, для этого появились неплохие возможности.

И в самом деле, некоторые результаты их работы уже можно увидеть. По примеру еврейских гимназий появились школьные факультативы для татарских детей. Сюда приглашаются преподаватели из Ташкента. Готовятся полчасовые передачи для мусульман, которые будут выходить в эфир по пятницам. Республиканское телевидение сняло фильм о жизни литовских татар. Раз в квартал начнет выходить журнал «Ана-Ватан».

Ожидается еще одно обнадеживающее событие — в Академии наук республики откроется отдел по изучению этнических групп Литвы. Адам собирается там работать, заниматься исследованиями проблем своих соплеменников.

— Советую съездить в Нямежес, это поселок близ Вильнюса, там живет много татар, — говорит он мне напоследок, и протягивает старинный рисунок: на красном ците серебряный топор. — А это герб нашего рода, мои предки были дворянами, — в его голосе звучат нотки гордости. — Впрочем, татары Западного края почти поголовно были дворянами, об этом свидетельствует толстенный ролиант «Польские дворяне татарского происхождения», изданный в Варшаве в 1938 году.

Поселок Нямежес весь утопает в зелени. Подхожу к одному из старинных домиков, стоящему на отшибе. Собака, что на привязи, встречает довольно дружелюбно. Друг вздрагивает от неожиданного голоса:

— А ты с какого кооператива?

Я в недоумении пожимаю плечами. Выясняется, что к озяину дома Адаму Якубовскому недавно заезжал некий кооператор, предлагал четки из янтаря. Он отказался: хоть и красив янтарь, но для четок он не годится, нужны линиковые косточки...

Отправляемся с Адамом-эфенди осматривать мечеть кладбище.

— В Нямежесе живет около шестидесяти татарских семей, — говорит он. — Многие переселились в двухэтажные коттеджи, народ у нас зажиточный.

Через железные ворота проходим на кладбище. На каждой могиле большие каменные плиты, на многих араб-

ская вязь с именами почивших. В центре кладбища — свежеевыкрашенная мечеть... Недавно всем миром отремонтировали. Кладбище тоже содержат в идеальном порядке, ни одной соринки я не видел...

— К сожалению, у нас пока нет своего имама, — говорит Адам-эфенди, тяжело вздыхая. — Муллу привозим на праздники и пятничные богослужения из белорусского городка Ивье (там зарегистрированная мусульманская община и мечеть — Ф. Х.). Он отсюда всего в ста двадцати километрах. Через неделю у нас Байрам, будет мулла. Будет время, приезжайте...

Конечно, я не отказался от приглашения. Только в этот день внутрь мечети попасть не удалось, там яблоку негде было упасть, да и на улице толпы людей. Они съехались из Вильнюса и соседних селений. Царит праздничная атмосфера. После намаза раздают друг другу яблоки, груши, другие фрукты, сладости. Я решил дождаться имама. Но ждать пришлось долго: каждый стремился пригласить его на могилы родных и близких, чтобы прочесть соответствующую молитву.

Адам-эфенди и его жена Хава пригласили муллу, а задом и меня, на чай. Стол был накрыт в саду. Наша беседа неспешно текла под кроной яблони. Сулейману Рафаловичу пятьдесят. В Нямежес приезжает уже второй год. Его отец тоже был муллой, от него и усвоил Сулейман-хазрет религиозные знания. Рассказывает, что мечеть в Ивье довольно большая («высота потолка шесть метров»), в городе живет около 700 татарских семей. В прошлом году мусульмане открыли медресе на свои средства. Сейчас там учится около сорока детей, которые осваивают арабскую письменность и Коран. Мулла мне довольно подробно рассказывает о способностях шестилетнего мальчика по имени Якуб, делающего поразительные успехи.

— В пятидесятые годы нашу мечеть пытались разрушить, — присоединяется к разговору Хава-ханум. — Приехали на машинах. Но жители поселка проявили мужество и решительность. Буквально с топорами и вилами обступили свою святыню. Плач детей, крики взрослых — ужас... Безбожники повернули обратно. Отстоять отстояли, да вот пользоваться ею все равно запретили, лет двадцать она безмолвствовала. Лишь в семидесятые годы мы снова открыли свою мечеть.

Я с горечью вздохнул. Представил себе судьбы тысяч наших мечетей. Может, и нам стоило вот так грудью защищать свои святыни? Не знаю... Конечно, история — штука непростая, судить легко, труднее понимать...

Кажется, хозяйка почувствовала перемену в моем настроении, стали расспрашивать обо мне, о Татарии. Их очень удивило, что татарин, родившийся в Казани, не то что Корана не знает, а «алиф от палки не может отличить» (расхожее татарское выражение для хапактеистики невежества — Ф. Х.).

Хава-ханум поведала о своих детях. Сын Рамазан живет и работает в Вильнюсе, дочь Айше живет здесь же, в поселке.

— Наш родной язык — польский, — говорит Адам-эфенди. — Но мы татары. Могилы наших предков здесь, ведь мы тут обитаем уже шесть веков. Слава Аллаху, живем дружно, единой жизнью, помогаем друг другу. Кто знает, может, наши внуки снова заговорят по-татарски...

После чаепития стали прощаться. Хава-ханум нарвала яблок и протянула мне. «Обычай наших предков — не отпускать гостя без гостинцев», — улыбаясь, сказала она.

До автобуса меня провожал теплый летний дождь...

Фюат ХАМИДУЛЛИН

Wytrwali dzięki wierze

Z UROCZYSTEGO OTWARCIA MECZETU

Od 600 lat na Litwie zamieszkuje unikalna grupa etniczna, wyznająca wiarę islamską — Tatarzy. Obecnie liczy ona ponad 5 tys. osób. Na terenie rejonu wileńskiego są dwa prastare osiedla (największe skupiska tatarskie): w odległości 10 km od Wilna, w Niemieżu i we wsi Sorok Tatary w gminie wojdackiej.

Oto co głosi prastara tatarska legenda dotycząca nazwy wsi Sorok Tatary. W roku 1410 wielki książę litewski Witold ze swym wojskiem wracał z bitwy pod Grunwaldem brzegami rzeki Waka. I nagle wśród żołnierzy zobaczył ciężko rannego, broczącego krwią Tatarzyna. Podeszedł do rannego i rzekł: „Dobrze pamiętam, jak tyś mężnie walczył. Teraz tracisz ostatnie siły... Oto ta wolna ziemia nad rzeką ma być twoją. Zostań tu, zalecz swe rany i zbuduj dom... Masz wychować takich mężnych synów, jakim byłeś sam”.

Zaleczył żołnierz rany, pojechał na Krym. I jak zezwala mu Koran, przywiózł nad Wakę cztery śliczne żony, które mu później urodziły po 10 synów, wiernie służących Wielkiemu Księstwu Litewskiemu.

Późniejsze osiedlenie Tatarów na Litwie sięga XV i XVI wieków, gdy wielu feudałów Ordy Złotej ze swymi oddziałami kawalerii przechodzili na służbę do wielkich książąt litewskich. Tatarzy na Litwie byli też uprzywilejowani. Każdy ród miał prawo do posiadania własnego herbu i pieczęci. Nikt też nie prześladował ich muzułmańskiej wiary. Na terenach większych skupisk (osiedlach) tatarskich budowano meczety. We wsi Sorok Tatary zbudowano w roku 1558, a w Niemieżu — w 1684. Były meczety też w Rajzach (rejon olicki) jak też na Łukiszkach (po wojnie został

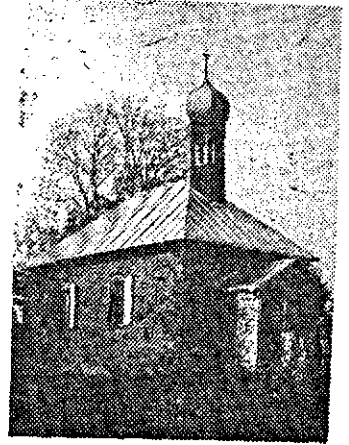
zburzony) zbudowane w roku 1558. Były meczety też w innych zakątkach Litwy. Na 500-lecie śmierci Witolda Wielkiego w Kownie wzniesiono murowany meczet. W ciągu 6 wieków dzięki swej wierze, Tatarzy potrafili zachować niemało starych tradycji i obrzędów. W literaturze religijnej posługują się językiem arabskim.

Za czasów stałnowskich Tatarzy ucierpiełi zarówno, jak i inne grupy etniczne. Niemało wysłano ich na Syberię, a mienie zostało upaństwowione. Zamykano meczety.

Z odrodzeniem narodu litewskiego intensywnie się odradza religia i kultura tatarskiej mniejszości narodowej. Obecnie na Litwie są już czynne cztery meczety tatarskie. Pierwszy meczet w Niemieżu spalili. Następnie odbudowano nowy. I od roku 1983 jest czynny, w którym się modlą muzułmanie nie tylko z Niemieża (według starej nazwy „Niemierz” — od słowa niemierzona ziemia), jak też mieszkańcy naszej stolicy.

W dniach 7—8 października br. odbyło się niezwykle święto muzułmańskie na Litwie. Po restauracji zostały otwarte meczety we wsiach Sorok Tatary i w Rajzach. Odnowienie to finansowały Departament Ochrony Zabytków Litwy, fundacja charytatywna ze Zjednoczonych Emiratów Arabskich oraz Ambasada Turecka na Litwie. Na tę uroczystość przybyli przedstawiciele stowarzyszeń Tatarów z różnych zakątków Litwy i Białorusi oraz goście, pierwszy sekretarz ambasady Arabii Saudyjskiej w Moskwie Ali Dżafar, ambasador turecki w Wilnie Erkan Gezer, przedstawiciele wspólnoty tatarskiej z Polski Jan Sobolewski i Adam Miskiewicz oraz inni.

Serdecznie ich witali w Niemieżu i Sorok Tatarach prze-

wodniczący Stowarzyszenia Tatarów na Litwie Adas Jakubauskas i przewodniczący gminy muzułmańskiej w Sorok Tatarach Stepas Viličinskas. Po spotkaniu z mieszkańcami Niemieża odbyła się wspólna modlitwa (namaz). Następnie goście odwiedzili stary i nowy miżare (cmentarze), znajdujące się na terenie meczetu.

„Połyskujący świeżą farbą, pięknie odrestaurowany drewniany meczet w Sorok Tatarach zgromadził dużo wiernych oraz gości. Odbył się uroczysty wiec z okazji otwarcia odnowionej świątyni muzułmańskiej, na którym przemawiali zarówno goście z Polski, Białorusi, jak też przedstawiciele władz miejscowych i stowarzyszeń. W swym przemówieniu Stepas Viličinskas serdecznie podziękował wszystkim fundatorom zagranicznym, jak też miejscowym władcom za udzieloną pomoc. Wymienił konkretne nazwiska i z całego serca podziękował za ofiarą i bezinteresowną pracę na odbudowie meczetu. W swym przemówieniu Adas Jakubauskas zaznaczył, że odrodzenie religii i kultury Tatarów zależy od zaangażowania i ofiarności starszego pokolenia, w zaszczerpieniu wiary muzułmańskiej swym dzieciom. Przede wszystkim wspólnie należy zadbać o organizację nauczania języka arabskiego przez studiowanie Koranu. Nawoływał wszystkich, by regularnie uczęszczali na wspólną modlitwę do meczetu. Z satysfakcją zaznaczył, że po ukończeniu medrese w Turcji jako młody mułła wrócił do Niemieża Ramazan Krynicki. Stowarzyszenie Tatarów na Litwie skieruje na naukę za granicę jeszcze 3 osoby. A więc, wiara islamska oraz kultura tatarskiej mniejszości narodowej w niepodległej Litwie prawdziwie się odradza.

Leokadla DROZD

Rejon wileński

NA ZDJĘCIU: uroczystość w Niemieżu.

Fot. T. Ważniewicz

Kurier Wileński, 1993

Татары в Литве старожилы — со времен Витаутаса Великого. В настоящее время их здесь проживает около 10000 и две трети из них — в Вильнюсском районе. Города Великого Литовского княжества — Тракай и Вильнюс — охранялись надежными войнами, привезенными из Крыма.

В настоящее время в Вильнюсском районе действует татарская мечеть в Немежисе и реставрируется в деревне Кятурядяшимт Тоторю. Мечеть, находившуюся в городе Вильнюсе в Лукишкес, разрушили в 1968 году. Татарские села района во время религиозных праздников принимают в свои модельные дома вильнюсцев, пока на выделенном участке в Каролинишкес они не построят новую мечеть.

Долгие века существовали династии татарских священнослужителей, называемых муллами. Во время молебна (а молятся мусульмане 5 раз в день) читает Коран на арабском языке Рамазан Кримицкий, в настоящее время обучающийся в Уфимском медресе и готовящийся стать муллой. Он нам рассказал, что его дедушка и прадедушка со стороны матери до войны были муллами в Литве. В советское время количество священнослужителей-мусульман сократилось: молодые не хотели обучаться секретам Корана, старые вымерли. В Немежскую мечеть теперь ездит мулла из Беларуси. В Уфимском медресе молодые татары прежде всего обучаются арабскому языку, чтобы могли читать Коран. «Коран на другие языки не переводится. Хотя языковой перевод издан на русском, китайском...» — говорит Эмир Гембицкий, восемнадцатилетний вильнюсец, в этом году также отправляющийся вместе с Рамазаном в Уфу.

В любой татарской семье Литвы есть Коран, хотя молитвы лучше всего знает старое поколение. Внуки арабскому языку учатся по выходным, а учиться начали не так давно, после создания общества культуры татар Литвы. В ближайшее время название немного изменится — община татар Литвы. Татары в настоящее время общими усилиями должны решать множество вопросов. Культура, конечно, останется одним из важнейших вопросов.

Мы встретились с председателем общества культуры татар Менсаидом Байрашевским. От него я узнала легенду о том, почему одна деревня недалеко от Вильнюса называется Кятурядяшимт Тоторю (Сорок Татар).

Витаутас Великий, возвращаясь после тяжелых боев в столицу Великого Литовского княжества, заметил одного своего воина татарина, который бо-

Дружба, 1991, 21 декабря

ТАТАРЫ- СТАРОЖИЛЫ ЛИТВЫ

ролся со смертью. Раны не позволяли бы ему дойти до дома. Витаутас Великий сказал: останься здесь, воин, дарю тебе землю, но взамен подарю мне много сыновей, таких же храбрых как и ты сам. Воин залечил раны, женился на четырех женах и каждая из них родила по десять сыновей. Тогда деревня и получила такое название — деревня Кятурядшимт Тоторию (Сорок Татар).

Эту прекрасную легенду татары Литвы хотели бы записать на памятнике Витаутасу Великому, который намеревается построить около мечети в деревне Кятурядшимт Тоторию. Уже есть проект памятника Витаутасу Великому, созданный скульптором Яном Ягеллой, высотой в 5,5 метра, из бронзы и гранита. Когда в Каунасе был открыт памятник Витаутасу Великому, организатор общества «Аукурас» оставшиеся средства решил перевести в Фонд культуры, который выделил бы эти

35000 руб. для осуществления задумки общества культуры татар Литвы. Занятосовался строительством памятника и создавшийся в Каунасе клуб Витаутасов. Мы надеемся, что возрастающие цены не будут превышать желания почтить имя предков.

Вообще деревню Кятурядшимт Тоторию хотят сделать мемориальным комплексом, поскольку это старинные земли, подаренные татарам. Благодаря своей земле в начале XIV века не ассимилировались поселившиеся в Литве татары, хотя пользоваться своим языком перестали в XVI веке. Татары во времена Великого Литовского княжества уже писали по-белорусски, хотя и арабскими знаками.

Конфликты из-за земли возникли в последние годы, после начала приватизации. Татары искали справедливости у власти, чтобы эти урожайные 50 га земли в деревне Кятурядшимт Тоторию не были бы отданы не жителям дерев-

ни. Эта проблема пока не решена.

Заместителем председателя общества культуры татар Минула Аминов является только несколько лет, однако заметил, что татар в Литве уважают, не было больших недопониманий с властью. В настоящее время в Вильнюсе, по ул. Вивульске, 3 обществу выделено прекрасное помещение, в котором размещается и воскресная школа для детей, желающих изучать арабский язык. В Литве арабский язык уже мало кто знает, помогают студенты из арабских стран, обучающиеся в Литве. Более интенсивно детей обучали в Немейсе, в деревне Кятурядшимт Тоторию, где в каждой группе обучалось по 15—20 человек. Сейчас общество думает о создании своей школы.

Не обижали татар Литвы и во времена Независимой Республики. Например, отмечая 500-ю годовщину смерти Витаутаса Великого, в 1930 году правительство Сметоны выде-

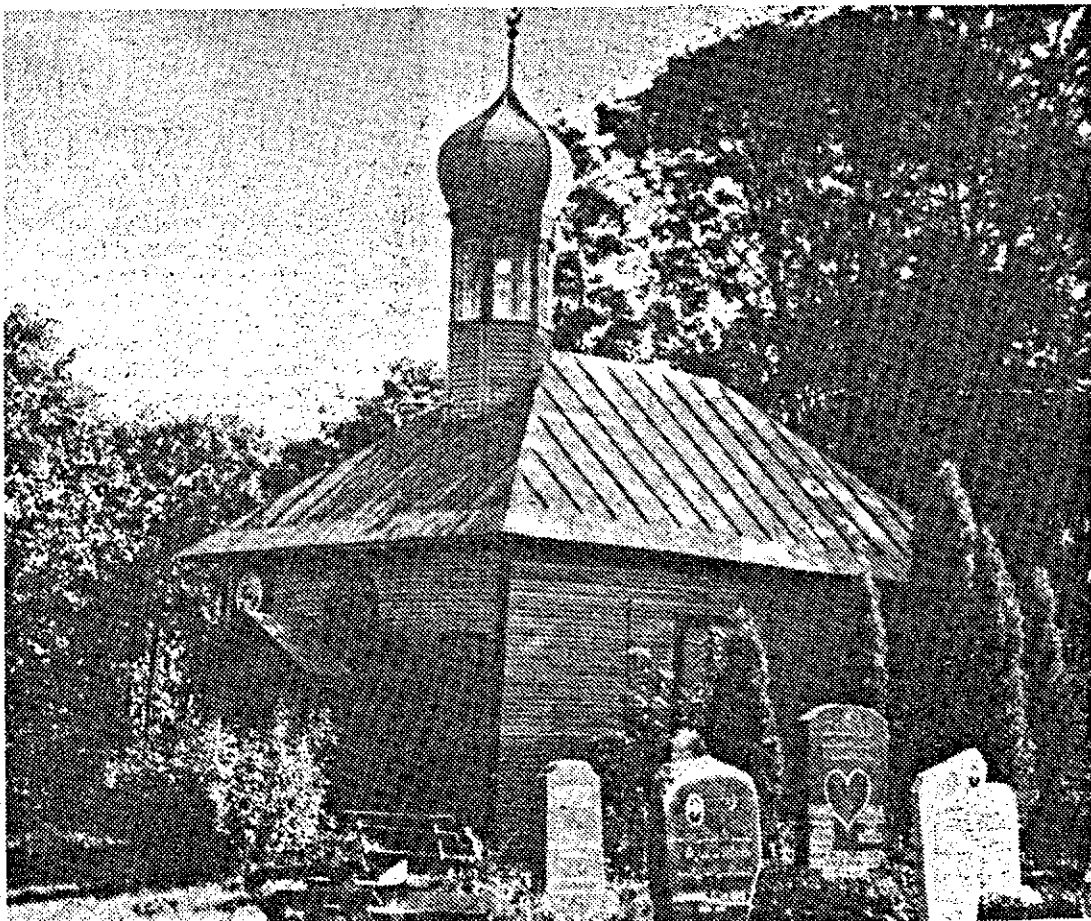
лило 50000 литов татарам за их заслуги в военном искусстве. Великого Литовского княжества. Люди еще собрали 40000 литов и в Каунасе была построена татарская мечеть. Скульптор Пятрас Рипша для мечети создал барельеф Витаутаса Великого. В прошлом году, когда была освящена мечеть в Каунасе, люди могли видеть только копию бывшего барельефа. Оригинал, как говорят, во времена атеизма кому-то продал пьяница-миллионер.

Вероисповедание мусульман требует не употреблять алкоголь, не есть свинину, в мечеть заходить с покрытыми головами. Однако даже и очень верующих людей, как и у всех народностей и во все времена, общественные перевороты затрагивают их ровно так же, как и других. Татар Литвы не обошла стороной и ссылка в Сибирь. Трудолюбивые, жившие зажиточно — следовательно, подходят для Сибири. Причина ссылки одного татарина сегодня звучит комично — жил человек в деревне, а подписывался на несколько газет. Почему бы этого читателя не увезти в Сибирь?

Согласно лунному календарю этот год у татар считается 1413. Однако создавшееся общество с нарядом с сохранением памяти прошлого хочет решать и самые актуальные проблемы 1992 года. В Казани действует Татарский национальный центр — обществу будет легче поддерживать с ними связи нежели отдельным людям. С Татарстаном хотят заключить как можно быстрее экономические договоры. Недавно Литву посетила делегация Татарстана, с которой велась беседа высочайше, представителю власти Литвы. Поддерживаются связи и с татарами Крыма. Хотя и их экономическое положение не из лучших, крымские татары во время блокады Литвы послали благотворительные посылки. Поддерживать Литву прибыла делегация крымских татар и во время проведения акции Балтийского пути.

Бывшему народу умелых воинов в настоящее время надо иметь свою интеллигенцию, молодых людей, интересующихся гуманитарными науками, чтобы национальное наследие татар в Литве, как и на всей территории бывшего Советского Союза, было использовано для важных, существенных дел. Не ограничивалось бы только поверхностным возвращением своей символики в повседневности

Г. ДАМАНСКИТЕ.

Lietuvos totoriai po šešių šimtų metų

Veiks keturios totorių mečetės ir bendruomenės namai

Prieš šešis šimtus metų Vytautas atsivežė į Lietuvą totorių, įkurdino prie Vokės. Per tuos ilgus amžius jie neišnyko - dabar yra penki tūkstančiai šimtas. Išlikę tikėjimą, senąsias mečetas Kaune, Keturiasdešimties Totorių kaime, Nemėžyje ir Raižiuose. Maldos namais norima paversti restauruotą kultūros paminklą - Kėdainių minaretą. **Šiandien 11 valandą Vilniaus rajono Keturiasdešimties Totorių kaime po restauravimo atidaroma** 1558 metais statyta, po gaisro, traukiantis Napoleono armijai, 1815 metais perstatyta mečetė. **O Raižiuose (Alytaus r.) rytoj atidaroma ne tik mečetė (statyta XIX a.), bet bus šventinami ir nauji bendruomenės namai.** Pakviesta daug svečių iš Artimųjų Rytų valstybių - Saudo Arabijos, Kuveito, Jungtinių Arabų Emyratų, taip pat iš Baškirijos, Totorijos, Estijos, Latvijos, turėtų atvykti europinės dalies musulmonų dvasinio vadovo pavaduotojas.

Rytoj spausdinsime Lietuvos totorių kultūros draugijos pirmininko Ado Jakubausko pasakoimą

Lietuvos aidas, 1993 spalio 7.